

RECENZJA
rozprawy doktorskiej
mgr Magdaleny Drewniany

Status prawny
pełnomocnika do spraw ochrony informacji niejawnych

Katowice 2023, ss. 221

napisanej pod kierunkiem prof. dr. hab. Czesława Martysza

Niniejsza recenzja została sporządzona w związku z Uchwałą nr 76/2023
z dnia 27 czerwca 2023 roku

*Rady Naukowej Instytutu Nauk Prawnych Wydziału Prawa i Administracji
Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach*

Niniejsza recenzja zawiera ocenę spełniania przez kandydatkę do stopnia doktora warunków określonych w art. 187 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, Dz.U. z 2018 roku poz. 1668 ze zm., w następującym zakresie:

- czy rozprawa doktorska prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora w dyscyplinie nauki prawne?
- czy rozprawa doktorska wykazuje umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej przez osobę ubiegającą się o nadanie stopnia doktora?
- czy rozprawa doktorska stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego?

1. Ocena wiedzy teoretycznej kandydatki

Z przedstawionej do oceny rozprawy doktorskiej wynika, że Kandydatka ma wiedzę teoretyczną w jej zakresie przedmiotowym, który mieści się w naukach prawnych.

Wiedza teoretyczna zostanie oceniona według następujących kryteriów szczegółowych:

- uzasadnienie wyboru tematu;
- rozeznanie istniejącego stanu wiedzy;
- umiejętność analizy źródeł pierwotnych i wtórnych, w szczególności krytycznej analizy piśmiennictwa.

Uzasadnienie wyboru tematu zasługuje na aprobatę. Recenzent podziela pogląd sformułowany przez Kandydatkę do stopnia doktora o istotności zagadnienia pozycji pełnomocnika ochrony informacji niejawnych w aspekcie teoretycznym i praktycznym oraz braku kompleksowego opracowania tego

zagadnienia w doktrynie prawa administracyjnego (s. 10). W szczególności na uwzględnienie zasługuje sygnalizowana tu potrzeba wypracowania „lepszych praktyk i jednolitego stanowiska w zakresie zatrudnienia i pozycji prawnej pełnomocnika ochrony oraz wykonywania przez niego powierzonych mu zadań” (s. 10-11), choć sformułowanie „lepszych praktyk” jest bardzo ogólne i nieprecyzyjne.

Walorem rozprawy jest udokumentowana wiedza z badanego zakresu, która obejmuje:

- usytuowanie badanego problemu pozycji pełnomocnika ochrony informacji niejawnych w szerszym kontekście bezpieczeństwa państwa w aspekcie historycznym (rozwoju instytucji ochrony tajemnic państwa) i współczesnym (podstawowych wartości chronionych i interesów, jak: niepodległość, nienaruszalność granic, suwerenność i inne określone w konstytucji RP) a także zasad ochrony informacji niejawnych;
- systemowym (ujęcia ochrony informacji jako grupy podmiotów, którym przypisano określone zakresy działania i odpowiedzialności wraz z dość wyczerpującym opisem charakteru powiązań pomiędzy nimi (także informacyjnych), których źródłem są normy prawa);
- dogmatycznym, na który składa się badanie obowiązujących norm prawa – źródeł i piśmiennictwa w rozległym i odpowiednim zakresie do przyjętego celu badań.

Przegląd poszczególnych pozycji piśmiennictwa prowadzony jest w sposób świadczący o kompetencjach Kandydatki do stopnia doktora w zakresie wiedzy. Wywód jest usystematyzowany, klarowny i zakończony wnioskami. Pewien niedosyt może budzić krytyczna analiza piśmiennictwa. Autorka dysertacji przedstawia liczne uwagi autorów, także krytyczne, odnotowując je tylko lub zestawiając z innymi. Rzadziej formułuje własny pogląd w analizowanej materii, ale jeśli już, to czyni to w sposób świadczący o ugruntowanej wiedzy – np. uwago dotyczące nadawani klauzul tajności na s. 34, czy sprawdzeń wobec kierownika jednostki organizacyjnej (s. 48). W ocenie recenzenta, warto byłoby szerzej prezentować własne stanowisko, choćby w podsumowaniach poszczególnych części rozprawy, czego w wielu miejscach brakuje. Mimo to jednak, Kandydatka do stopnia doktora spełniła wymóg określony w pierwszym kryterium oceny rozprawy.

2. Ocena umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej

Ocena umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej jest pozytywna.

W recenzji przyjęto, że składają się na nią:

- posługiwanie się językiem naukowym – specjalistycznym oraz precyzyjnym w zakresie używanych terminów;

- dokumentacja badań – a więc doboru i wykorzystania źródeł, w szczególności w aspekcie rzetelności;
- prezentacja wyników badań.

Kandydatka do stopnia doktora posługuje się językiem precyzyjnym i odpowiednim do przedmiotu badań.

Bibliografia jest zasadniczo sporządzona starannie – w odniesieniu do źródeł wtórnych i pierwotnych nie formułuje się uwag. Warto odnotować, że źródła pierwotne są usystematyzowane według czytelnych kryteriów. Przepisy prawa porządkuje się najczęściej według ważności (prawo powszechnie obowiązujące i dalej akty wykonawcze) z równoczesnym stosowaniem kryterium czasu wydania (od najnowszych do najstarszych lub odwrotnie, ale zawsze wg określonego porządku) i to jest uporządkowane prawidłowo. Recenzent, co prawda, stoi na stanowisku podawania w bibliografii najpierw źródeł pierwotnych a następnie wtórnych (piśmiennictwa), ale uwaga ta ma charakter techniczny i nie wpływa na ocenę całości. Wybór źródeł ocenić można jako bardzo dobry – 175 pozycji literatury z zakresu prawa, ale także opracowań historycznych oraz nauk o bezpieczeństwie dokumentuje zdolność do prowadzenia pracy naukowej w aspekcie doboru literatury. Źródła pierwotne również dobrano w sposób odpowiedni do badanego zakresu. Przypisy, podobnie jak bibliografia, spełniają wymogi norm bibliograficznych z jednym zastrzeżeniem: bibliografia obejmuje też wykaz trzech, zaledwie, linków internetowych bez dalszej identyfikacji, co jest uchybieniem w świetle wymogów normy bibliograficznej PN-ISO-2:1999 (dla dokumentów elektronicznych). Uznaje się tam, jako potrzebne, przytaczanie innych (niż link) danych, które mogą być zawarte na stronach internetowych, jak tytułu cytowanego dokumentu, materiału lub autora – jeśli materiał ma charakter autorski (co w omawianym przypadku nie ma miejsca), jednak samo odesłanie do strony internetowej (np. ABW) nie jest wystarczające dla identyfikacji konkretnego materiału.

Dodać należy, że Kandydatka do stopnia doktora rzetelnie dokumentuje autorstwo przytaczanych treści co nie jest powszechną praktyką w obecnej dobie, ale tym bardziej pożądaną i zasługującą na podkreślenie recenzenta. Prezentacja wyników badań pozostaje również na bardzo dobrym poziomie, choć nieliczne uwagi krytyczne, sformułowane w pierwszej części recenzji, odnoszą się również do tej kwestii. Warto byłoby syntetyzować po każdym rozdziale ustalenia dość obszernej analizy i prezentować je w np. formie częściowego podsumowania lub wniosków.

Reasumując, ocena według omawianego kryterium jest pozytywna.

3. Ocena rozwiązania problemu naukowego

Rozprawa doktorska stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego.

Ogólny koncept metodologiczny rozprawy zawarto we wstępie (s. 4-14). Sformułowano tam założenia badań w tym ich cel – „przedstawienie

szczególnej pozycji, jaką zajmuje pełnomocnik ochrony w systemie ochrony informacji niejawnych” (s. 9). Przyjęto zatem, że pozycja pełnomocnika jest szczególna i wynika ona z przepisów prawa oraz wykonywanej na ich podstawie praktyki, która jednak różnicuje ową pozycję ze względu na „charakter jednostki organizacyjnej oraz rodzaj przetwarzanych w niej informacji niejawnych” (s. 9). Recenzent w pełni aprobuje te założenia. W tym kontekście również problem naukowy, który sprowadza się w tym ujęciu do kwestii wyznaczników szczególnej pozycji pełnomocnika ochrony w aspekcie formalno-prawnym i systemowym i jest to związane po pierwsze z ustaleniem treści norm prawnych w przedmiotowym zakresie i związków zachodzących pomiędzy nimi. Działanie to jest podejmowane w celu doskonalenia rozwiązań zachodzących w relacjach pomiędzy poszczególnymi ogniwami (jednostkami organizacyjnymi a służbami specjalnymi) w systemie ochrony informacji niejawnych. Problem nie został co prawda sformułowany w formie pytania, ale Kandydatka opisuje go w relacji do interpretacji obowiązujących przepisów o ochronie informacji niejawnych, odnosząc się także do tego typu regulacji w ujęciu historycznym (tajemnicy państwowej i służbowej na różnych etapach działania państwa). Analizuje także dynamikę zmian dokonywanych w tej materii po roku 1999, kiedy to uchwalono pierwszą ustawę o ochronie informacji niejawnych.

W ramach tej analizy problem szczególnej roli pełnomocnika ochrony w systemie ochrony informacji niejawnych rozwiązywany jest za pomocą metody prawnodogmatycznej oraz systemowej, które krótko scharakteryzowano (s. 10). Dobór i wykorzystanie tych metod ocenia się pozytywnie. Pierwsza z nich umożliwiła zbadanie przepisów prawa, normujących zakres działania pełnomocnika ochrony informacji niejawnych, w aspekcie sprawnego wykonywania przezeń zadań publicznych. Analiza systemowa odnosi się do powiązań pomiędzy ogniwami systemu ochrony informacji niejawnych w ujęciu węższym – jednostki organizacyjnej, w której te informacje są przetwarzane i tu rysują się formalne zależności pomiędzy pełnomocnikiem ochrony i nadzorowanym przezeń pionem ochrony, pracownikami i kierownikiem tej jednostki, który odpowiada za ochronę przedmiotowego zasobu informacyjnego. W ujęciu szerszym, system scharakteryzowano jako zbiór wszystkich jednostek, w których przetwarzane są informacje niejawne z dominującą rolą wybranych służb specjalnych (ABW, SKW), którym ustawodawca przypisał szczególną rolę w systemie, wyrażającą się szeregiem uprawnień – w szczególności kontrolnych i bieżącego nadzoru nad jednostkami organizacyjnymi, wpływania na ich potencjał kadrowy (postępowania sprawdzające wobec pełnomocników ochrony oraz szerzej – poszerzone postępowania sprawdzające do informacji tajnych i ściśle tajnych, szkolenie kierowników jednostek oraz pełnomocników ochrony i ich zastępców) i inne. Wszystkie te kwestie zostały w ocenianej rozprawie poddane pogłębionej analizie w aspekcie dogmatycznym i funkcjonalnym, zakończone wnioskami i ustaleniami (194-201), które może nie zawsze są oryginalne (część jest

powtórzeniem ustaleń zawartych w cytowanym obszernie piśmiennictwie), ale zawsze dobrze udokumentowane. Walorem rozprawy jest w tym kontekście kompleksowe ujęcie roli pełnomocnika ochrony polegające na względnie pełnej systematyzacji jego kompetencji, uprawnień i obowiązków, relacji w układach organizacyjnych i wynikających stąd konsekwencjach. Cel pracy został już na tym poziomie osiągnięty.

Poza tym istotne są także oryginalne wnioski świadczące o zrealizowaniu ustawowego kryterium oceny rozprawy, odnoszące się ściśle do statusu pełnomocnika ochrony i w szczególności dotyczące: postulatu umocowania prawnego zatrudnienia pełnomocnika na podstawie umowy cywilnoprawnej oraz wątpliwości z tym związanych (s.194-195), praktyki „cedowania” przez kierowników jednostek organizacyjnych kwestii odpowiedzialności za ochronę informacji niejawnych na swoich zastępców bądź pełnomocników ochrony (s. 196), statusu pełnomocnika jako organu prowadzącego postępowania sprawdzające (s.197) oraz zakresu Kpa stosowanego w tych postępowaniach (s. 199), obowiązków informacyjnych pełnomocnika ochrony wobec służb specjalnych (s. 198), kwestii szkoleń oraz zagadnień etyki zawodowej (s. 200-201).

Wobec tych ustaleń, można stwierdzić, że ocena według kryterium rozwiązania problemu naukowego jest pozytywna.

Wniosek końcowy

Przedstawiona do oceny rozprawa doktorska jest opracowaniem oryginalnym i świadczącym o kompetencji Kandydatki do stopnia doktora w zakresie prowadzenia badań naukowych oraz rozwiązywania problemów badawczych. Rozprawa spełnia tym samym wymagania ustawowe, określone w art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*.

Wnoszę zatem o dopuszczenie do jej obrony i dyskusji publicznej.

Sławomir Zalewski

11